

Leopold Stecki

Dochodzenie kosztów procesu w świetle zasad małżeńskich ustrojów majątkowych

---

Palestra 15/5(161), 35-41

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dochodzenie kosztów procesu w świetle zasad małżeńskich ustrojów majątkowych

I

Mimo, że zagadnienie odpowiedzialności małżonków za długi zostało w polskiej literaturze prawniczej w pewnym stopniu już sprecyzowane¹, wylaniają się wciąż nowe kwestie, które nie znalazły dotychczas odzwierciedlenia w istniejących opracowaniach. Do takich właśnie problemów oczekujących stosownych analiz monograficznych zalicza się złożone zagadnienie dochodzenia kosztów postępowania w sprawach cywilnych w świetle podstawowych zasad małżeńskich ustrojów majątkowych.² Wypada więc podjąć próbę usystematyzowania zagadnień z tym związanych oraz sprecyzowania wylaniających się na ich tle kwestii prawnych. Uwagę naszą wypadnie skierować kolejno na trzy różne sytuacje stanowiące odbicie trzech odmiennych układów stosunków majątkowych, jakie według naszego ustawodawstwa mogą występować pomiędzy małżonkami, a więc:

- 1) rozdzielności majątkowej,
- 2) ustawowej wspólności majątkowej oraz
- 3) wspólności majątkowej o zakresie ustalonym umownie.

II

Sprawa dochodzenia kosztów sądowego postępowania cywilnego przedstawia się stosunkowo najprościej wtedy, gdy małżonkowie pozostają w ustroju rozdzielności majątkowej. Wiadomo, że w razie przyjęcia przez małżonków takiego systemu istnieją dwie, samoistne pod względem prawnym masy majątkowe: męża i żony. Pozwala to na sprecyzowanie ogólnej zasady wstępnej, że jeżeli zobowiązanie dotyczy danego małżonka, to wierzyciel może dochodzić swej należności z całej masy majątku tego dłużnika. Stwierdzenie to może być także w pełni odniesione do należności ubocznej, jaką stanowią w tym wypadku koszty postępowania cywilnego. Jeżeli więc wynik danego postępowania cywilnego okazał się niekorzystny dla tego małżonka w zakresie kosztów, to jego przeciwnik procesowy może żądać zaspokojenia swej dodatkowej pretensji, obejmującej zasądzone mu w danej sprawie koszty także z całej masy majątku małżonka.

Identycznie należy traktować sytuację, w której po stronie czynnej (powodowej) występował w procesie tylko jeden z małżonków, postępowanie zaś co do kosztów zostało zakończone dla niego pomyślnie. Przyznane mu koszty postępowania mogą

---

¹ Por. S. Breyer i S. Gross w pracy zbiorowej: Kodeks rodzinny i opiekuńczy — Komentarz, Warszawa 1966, s. 163—173; S. Szer: Prawo rodzinne, Warszawa 1966, s. 112—115 i 122—124; J. Piątowski: Stosunki majątkowe między małżonkami, Warszawa 1955, s. 76—80 i 132—138; J. Winiarz: Małżeńskie stosunki majątkowe, Warszawa 1967, s. 96—108; L. Stecki: Ustanie ustawowej wspólności małżeńskiej majątkowej, Poznań 1968, s. 54—76.

² Odnosi się to także do kosztów postępowania nakazowego i upominawczego.

być egzekwowane wyłącznie przez tegoż małżonka. Uzyskana w tej drodze kwota kosztów wejdzie tylko w skład masy majątkowej tego małżonka. W obu więc wypadkach drugi z małżonków nie uczestniczy ani po stronie czynnej, ani po stronie biernej w postępowaniu, co oznacza, że nie jest on uprawniony do żądania zwrotu kosztów ani też do włączenia sumy tych kosztów do masy swego majątku. Istotne znaczenie praktyczne ma tu okoliczność, że nie odpowiada on także swym majątkiem za koszty obciążające małżonka, który brał udział w postępowaniu cywilnym.

Poczynione spostrzeżenia mają charakter generalny. Odnosiły się one bowiem do ogólnej reguły ustroju rozdzielności. Znane są jednak w prawie cywilnym i rodzinnym wypadki, które prowadzą do wyłączenia wspomnianej odpowiedzialności singularnej i zastąpienia jej odpowiedzialnością solidarną, i to także takich małżonków, którzy ustanowili między sobą rozdzielność majątkową. Chodzi tu mianowicie o solidarną odpowiedzialność tych małżonków w razie: a) ustanowienia jej przez wspólnie podjętą czynność prawną — art. 369 k.c.; b) wspólnego dopuszczenia się czynu niedozwolonego — art. 441 § 1 k.c. oraz c) zaciągnięcia przez jednego z nich zobowiązania w sprawach wynikających z zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny — art. 30 § 1 k.r.o.

Rozpatrzmy też poszczególne wypadki, do których ukształtowania może dochodzić na tle solidarnej odpowiedzialności tych małżonków.

A. Rozpocznijmy od sytuacji, w której stroną procesową byli oboje małżonkowie.

Jeżeli postępowanie cywilne doprowadziło do zasądzenia na ich rzecz (solidarnie) kosztów, to każdy z nich może dochodzić od strony przeciwnej całości takiej kwoty. Po jej wyegzekwowaniu małżonkowie ci powinni się podzielić po połowie tą kwotą, chyba że z konkretnych okoliczności sprawy wynika co innego, a mianowicie to, że stosowne sumy pieniężne na pokrycie tych kosztów w toku postępowania wyłożył w całości jeden z małżonków albo że wydatki te ukształtowały się między małżonkami w innej proporcji. Wówczas podział uzyskanej sumy kosztów powinien nastąpić stosownie do tych ostatnich relacji. Istotne jest znów przy tym to, że tak rozdzielone koszty wchodzi w skład masy majątkowej każdego z małżonków.

Jeżeli w rezultacie zakończenia postępowania cywilnego dochodzi do zasądzenia od obojga małżonków (solidarnie) na rzecz ich przeciwnika procesowego kosztów, to może on wówczas domagać się tej sumy pieniężnej w całości z majątku jednego lub drugiego z małżonków albo też częściowo z majątku jednego małżonka, a co do reszty — z majątku drugiego małżonka. Małżonek, który uiści koszty w całości lub w części większej, niżby to przypadalo na niego stosownie do istoty łączącego ich wewnętrznego węzła prawnego, ma stosowne roszczenie zwrotne względem współmałżonka. Kwoty tej może on z kolei dochodzić z całego majątku współmałżonka.

B. Przejdźmy teraz do sytuacji, w której w charakterze strony (uczestnika) wystąpił — pomimo istnienia solidarności — tylko jeden z małżonków.

Jeżeli zakończenie postępowania łączy się z przyznaniem temuż małżonkowi od strony przeciwnej kosztów, to może on samodzielnie dochodzić należnej mu z tego tytułu kwoty pieniężnej, włączając ją następnie tylko do masy swego majątku. Drugi z małżonków zachowywał się dotychczas biernie, nie uczestniczył zatem w korzystaniu z tej kwoty pieniężnej.

Wynik postępowania cywilnego może być niekorzystny dla małżonka w zakresie kosztów. Strona przeciwna, której przyznano koszty, może ich dochodzić tylko w stosunku do małżonka, który brał udział w tym postępowaniu, i to z całego jego majątku. Brak w takim wypadku tytułu wykonawczego w stosunku do drugiego małżonka uniemożliwia dochodzenie tych kosztów z majątku współmałżonka osoby, która uczestniczyła w postępowaniu. Trzeba w tym miejscu zwrócić uwagę na to, że w rozważanym zakresie nie ma zastosowania art. 787 k.p.c., gdyż odnosi się on tylko do małżonków pozostających we wspólności majątkowej. Jeżeli jednak w postępowaniu cywilnym chodziło o ciężący na obojgu małżonkach solidarny dług wymagalny także w stosunku do współmałżonka, to małżonek, który spełnił świadczenia główne, uiszczając także koszty, nabywa prawo do żądania od współmałżonka zwrotu połowy tej kwoty pieniężnej.

C. Zwróćmy wreszcie uwagę na taką sytuację, w której postępowanie toczyło się pomiędzy małżonkami. Nie powinien budzić wątpliwości pogląd, że małżonek, na rzecz którego zostały zasądzone koszty postępowania cywilnego, staje się uprawniony do ich dochodzenia z całego majątku drugiego z małżonków. Uzyskana z tego tytułu kwota pieniężna ulega włączeniu tylko do majątku małżonka egzekwującego.

III

Sprawa dochodzenia omawianych kosztów zaczyna się poważnie komplikować, gdy przeniesiemy ją na grunt działania norm określających istotę wspólności ustawowej. Chcąc utrzymać niezbędną przejrzystość wywodów, zachowajmy zastosowany wyżej schemat występujących w praktyce układów rzeczy. Stajemy zatem przed koniecznością przeanalizowania czterech sytuacji, na tle których zarysowuje się problem odpowiedzialności małżonków za długi.³ Będą to więc sytuacje, w których:

- 1) do powstania zobowiązania jednego z małżonków doszło jeszcze przed powołaniem do bytu wspólności ustawowej albo gdy dotyczy ono wyłącznie jego majątku odrębnego — art. 41 § 2 k.r.o.;
- 2) zobowiązanie małżonka powstało już w czasie trwania wspólności ustawowej, jednakże nie jest ono poddane zasadom solidarności — art. 41 § 1 k.r.o.;
- 3) wierzycielność czy dług małżonka, powstałe jako solidarne na tle zobowiązania wynikającego z zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny — art. 30 § 1 k.r.o.;
- 4) małżonkowie stali się solidarnymi wierzycielami czy dłużnikami w rezultacie innej niż wynikającej z art. 30 § 1 k.r.o. czynności prawnej albo ze wspólnie popełnionego czynu niedozwolonego — art. 369, 370 i 441 § 1 k.c.

Ażeby móc — w miarę poprawnie — odpowiedzieć na pytanie, z jakiego majątku małżonka można dochodzić kosztów danego postępowania cywilnego albo do jakiego majątku powinna być włączona kwota wyegzekwowanych przez małżonka kosztów, trzeba w każdym wypadku dokonać najpierw oceny przedmiotu sprawy i poczynić ustalenie co do tego, do której z wymienionych wyżej grup

³ Szersze omówienie zasad odpowiedzialności małżonków — por. L. Stecki: Odpowiedzialność małżonków za długi w czasie trwania wspólności ustawowej, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1968, nr 2, s. 63—83.

dane roszczenie czy dług należałoby zakwalifikować. Przy określaniu zaś charakteru przedmiotu poszczególnej sprawy należy mieć na uwadze kryteria umożliwiające jego zaszerogowanie do jednej z wymienionych dopiero co kategorii zobowiązań. Kryteria te należy zawsze stosować z punktu widzenia małżonka, na rzecz którego koszty zostały zasądzone lub którego obciążono kosztami.⁴

1. Analizę naszą rozpoczniemy od pierwszej grupy zobowiązań (art. 41 § 2 k.r.o.). Jeżeli na tle takiej sprawy zostały przyznane na rzecz małżonka koszty, to prawo ich dochodzenia przysługuje tylko temu małżonkowi, a po wyegzekwowaniu kosztów wejdą one wyłącznie w skład jego majątku odrębnego. Wprawdzie w myśl art. 32 § 2 pkt 2 k.r.o. dochody z majątku odrębnego stanowią dorobek małżonków, jednakże w takim wypadku nie podobna traktować owych sum pieniężnych jako dochodu z takiego majątku. Orzeczenie cywilne obejmuje wtenczas jedynie taką kwotę kosztów, jaka została przez małżonka uprzednio wyłożona z majątku odrębnego. Dochodzi tu więc do swego rodzaju surrogacji. Odmienne natomiast kształtuje się sytuacja, jeżeli na pokrycie kosztów takiego postępowania zostały przeznaczone pieniądze czy inne przedmioty objęte wspólnością ustawową. Fakt ten spowoduje, że wyegzekwowana przez małżonka suma kosztów musi być zaliczona do majątku wspólnego, i to nawet wtedy, gdy należność główna utrzy- ma swój charakter wierzytelności związanej z majątkiem odrębnym tego małżonka. W razie przeznaczenia przez małżonka części pobranego wynagrodzenia za swą pracę lub za inne usługi świadczone przez niego na pokrycie kosztów w toku postępowania, wyegzekwowana później na podstawie orzeczenia czy ugody sądowej suma kosztów powinna wejść w skład majątku wspólnego. Zgodnie bowiem z art. 32 § 2 pkt 1 k.r.o. wynagrodzenie uzyskiwane przez małżonka z wymienionych tytułów wchodzi w skład majątku wspólnego.

Drugi układ rzeczy wiąże się z obciążeniem małżonka kosztami postępowania powstałego na tle pierwszej grupy zobowiązań (art. 41 § 2 k.r.o.). Strona, której przyznano koszty od tego małżonka, może ich dochodzić tylko z jego majątku odrębnego. W praktyce spostrzega się wiele nieprawidłowości w tej dziedzinie. Nierzadko bowiem egzekucję takich kosztów kieruje się do przedmiotów podlegających wspólności majątkowej. Naraża to współmałżonka i pozostałych członków rodziny na niedopuszczalny uszczerbek majątkowy. Trzeba jednak przestrzec przed zbytnią skrajnością w tej mierze, ponieważ strona, której przyznano koszty w takiej sprawie, staje się uprawniona do dokonania zajęcia stosownych części wierzytelności małżonka z tytułu wynagrodzenia za jego pracę i inne usługi przezeń świadczone, a ponadto może spowodować czynności egzekucyjne w stosunku do przedmiotów majątkowych uzyskanych przez tego małżonka w formie nagrody za osobiste osiągnięcia. Z reguły chodzi tu o sumy pieniężne. Doświadczenie uczy, że strony nie zawsze wykazują należyłą orientację, iż nie pobrane przez małżonka sumy pieniężne tytułem wynagrodzenia za pracę nie są jeszcze zaliczane do masy majątku wspólnego. Inaczej natomiast ma się sprawa z sumami pieniężnymi i innymi przedmiotami majątkowymi uzyskiwanymi przez małżonka w postaci nagrody za szczególne osiągnięcia osobiste: te składniki należą zawsze do jego majątku odrębnego, a więc także wtedy, gdy mają jeszcze postać wierzytelności.

2. Rozważmy teraz drugą grupę zobowiązań (art. 41 § 1 k.r.o.). Sprawa zakresu działania przepisu art. 41 § 1 k.r.o. może wciąż wywoływać kontrowersje.

⁴ Por. L. Stecki: Małżeństwo i wierzyciele, „Gazeta Sądowa i Penitencjarna” 1970, nr 23.

De lege lata istnieje w każdym razie taki stan prawny, że wierzyciel jednego z małżonków może dochodzić swej należności z majątku wspólnego, mimo że w zobowiązaniu tym współmałżonek nie występuje w roli dłużnika solidarnego z mocy przepisów kodeksu cywilnego oraz że ten stosunek obligacyjny nie powstał w wyniku zaspokajania przez małżonka zwykłych potrzeb rodziny.

Koszty mogą być wówczas przyznane małżonkowi w wyniku zainicjowania przez niego postępowania albo wszczęcia podobnych kroków przeciwko niemu przez osobę trzecią. W obu wypadkach sumy wyegzekwowanych kosztów wejdą w skład majątku wspólnego. Istotne jest tu znów to, żeby przyznane małżonkowi koszty odnosiły się do zobowiązania, które może być regulowane stosownie do przepisu art. 41 § 1 k.r.o. Obojętną jest więc rzeczą, jaki charakter nadają przepisy k.r.o. roszczeniu, z którym wystąpiła osoba trzecia przeciwko małżonkowi, a więc czy roszczenie tamtej osoby wiąże się z jej majątkiem odrębnym czy też z majątkiem wspólnym istniejącym w jej małżeństwie. Sytuacja wyjątkowa powstaje dopiero wtedy, gdy małżonek poniósł koszty ze swego majątku odrębnego; wówczas suma wyegzekwowanych kosztów powinna być włączona do tego majątku.

Jeżeli zaś w analogicznej sytuacji dojdzie do obciążenia małżonka kosztami postępowania, to strona przeciwna może dochodzić przyznanych jej kosztów z majątku odrębnego tego małżonka oraz z całego majątku wspólnego. Podstawowe znaczenie ma wówczas okoliczność, że strona przeciwna, chcąc prowadzić egzekucję kosztów z majątku wspólnego, musi również w tych warunkach wyjednać w sądzie klauzulę wykonalności. Przepis art. 787 k.p.c. znajduje bowiem zastosowanie także wówczas, gdy małżonek-dłużnik spełnił dobrowolnie tylko świadczenie główne, a wykonanie orzeczenia w zakresie kosztów musi być dochodzone na drodze przymusowej.

3. Przejdźmy z kolei do trzeciej sytuacji (art. 30 § 1 k.r.o.). Wobec tego że w sferze unormowanej tym przepisem występuje solidarna odpowiedzialność małżonków, przeto każdy z nich odpowiada za długi całym swoim majątkiem. W naszym wypadku będzie to odpowiedzialność majątkiem wspólnym oraz majątkami odrębnymi. Reprezentuję pogląd, że występujące w tym zakresie wierzycielności przysługują obojgu małżonkom również na zasadzie solidarności.⁵

Ponieważ zobowiązania te powstają na tle zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny, wydaje się rzeczą naturalną, że małżonkowie powinni pokrywać koszty postępowania cywilnego przede wszystkim z masy majątku wspólnego. Jeśli tak postąpiono w toku postępowania, to przyznane na rzecz jednego z małżonków czy obojga małżonków (solidarnie) koszty wejdą w skład majątku wspólnego. Gdyby jednak stosowne kwoty pieniężne na pokrycie kosztów zostały wyłożone z majątku odrębnego jednego z małżonków, to powinny one być zaliczone w całości do masy tego majątku. Odzyskanie takiej kwoty pieniężnej przez małżonka na rzecz swego majątku odrębnego nie ma cech dochodu z tego majątku. Inaczej jednak przedstawia się sprawa, gdy małżonek ten na pokrycie kosztów przeznaczył część dochodu ze swego majątku odrębnego, wówczas wyegzekwowana kwota powinna być włączona do masy majątku wspólnego, albowiem stanowi to w istocie włączenie dochodu osiągniętego z majątku odrębnego.

⁵ Por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 9—23.VI.1958 r. I CO 10/58, OSPiKA 1959, poz. 247 oraz OSN 1959, poz. 2.

W sytuacji odwrotnej, kiedy to obowiązkiem poniesienia kosztów w tego rodzaju sprawie został obarczony małżonek (oboje małżonkowie solidarnie), przeciwnik procesowy może dochodzić przyznanych mu kosztów: a) z majątku wspólnego lub b) z odrębnego majątku małżonka, który był podmiotem postępowania, albo c) z majątków odrębnych obojga małżonków, jeżeli oboje uczestniczyli w postępowaniu, oraz z majątku wspólnego. Wyegzekwowanie kosztów z majątku wspólnego zamyka sprawę. Natomiast pobranie tej sumy z majątku odrębnego jednego z małżonków może prowadzić do żądania pokrycia połowy kosztów przez współmałżonka z jego majątku odrębnego. Odpowiednia repartycja kosztów może się wiązać z instytucją zwrotu wydatków i nakładów (art. 45 § 1 k.r.o.). Nie występuje tu wprawdzie wyraźne przesunięcie określonych wartości z majątku odrębnego małżonka na rzecz majątku wspólnego, jednakże nic nie stoi na przeszkodzie dokonaniu przy tej okazji rozliczeń odnoszących się również do takich tytułów prawnych. Jeżeli natomiast małżonkowie pozostają w rozdzielnności majątkowej, to roszczenie regresowe znajduje oparcie w przepisie art. 376 § 1 k.c.

4. Przyznanie kosztów postępowania czy obciążenie nimi jednego lub obojga małżonków w sprawach, w których występują oni jako podmioty zobowiązania solidarnego, wynikającego z innej czynności prawnej albo ze wspólnie popełnionego czynu niedozwolonego (art. 369 i 441 § 1 k.c.), wytwarza taką samą sytuację, jak w wypadku istnienia solidarności uregulowanej przepisem art. 30 § 1 k.r.o. Wystarczy więc odwołać się tu do uwag sformułowanych przy omawianiu kosztów powstałych na tle tamtej grupy zobowiązań.

IV

Umowne przyjęcie przez małżonków wspólności majątkowej o zakresie rozszerzonym lub ograniczonym nie zmienia w istotny sposób zasad dochodzenia kosztów postępowania cywilnego, scharakteryzowanych w odniesieniu do wspólności funkcjonującej w granicach ustawowych. Pewne kłopoty nastęrcza jednak w praktyce zorientowanie się, czy konkretne zobowiązanie dotyczy takiej części majątku odrębnego małżonka, która z mocy umowy została włączona do masy majątku wspólnego, czy też wiąże się ono — mimo zawarcia takiej umowy — z majątkiem odrębnym dłużnika.

Równie niełatwo przebiega proces kształtowania przekonania co do tego, czy dane zobowiązanie wiąże się z przedmiotem wyłączonym umownie z majątku wspólnego i zaliczonym do masy odrębnego majątku jednego z małżonków lub majątków odrębnych obojga małżonków. Dokonywanie takiej oceny staje się jednak niezbędne, jeżeli chcemy uniknąć nieprawidłowości w dochodzeniu kosztów oraz w ich zaliczaniu do poszczególnej masy majątków istniejących w małżeństwie.

O dochodzeniu kosztów z określonego majątku oraz ich zaliczeniu na rzecz danej masy majątkowej decyduje chwila egzekwowania. Tak więc mimo że w momencie powstania zobowiązanie dotyczyło wyłącznie odrębnego majątku małżonka, koszty postępowania związanego z tym stosunkiem obligacyjnym mogą być dochodzone z majątku wspólnego, jeżeli jego składniki zostały poddane wspólności ustawowej. W razie późniejszego przyjęcia przez małżonków wspólności o zakresie ograniczonym, koszty powstałe w związku z zobowiązaniem obciążającym

pierwotny majątek odrębny małżonka mogą już być dochodzone z masy tego majątku, powiększonej o składniki wyłączone spod zasad wspólności ustawowej.

Nie ulega natomiast zmianie dochodzenie i zaliczanie kosztów postępowania wynikłych na tle zobowiązań, które obciążały majątek wspólny przed modyfikacją wspólności. Ani bowiem kodeks rodzinny i opiekuńczy, ani też kodeks cywilny nie wyodrębniają takiej grupy zobowiązań małżonka (małżonków), które prawa wierzyciela ograniczałyby tylko do majątku wspólnego dłużników. Mimo zatem umownej zmiany zakresu wspólności majątkowej, koszty wynikłe na tle takich zobowiązań mogą być dochodzone z majątku wspólnego oraz z powiększonej masy majątku odrębnego małżonka lub majątków odrębnych obojga małżonków, jeżeli są oni solidarnymi podmiotami stosunku obligacyjnego.

V

Sformułowane zasady odnoszą się także w pełni do kosztów postępowania nieprocesowego, w którym uczestniczy jeden z małżonków lub oboje małżonkowie.

Osobnej uwagi wymaga dochodzenie kosztów postępowania, którego przedmiotem jest ustalenie istnienia lub nieistnienia określonego stosunku prawnego lub prawa (art. 189 k.p.c.). Przed podjęciem decyzji co do tego, z jakim majątkiem małżonków powinny się łączyć koszty takiego procesu, trzeba najpierw zakwalifikować dany stosunek prawny czy prawo do jednej z wymienionych na wstępie kategorii zobowiązań mogących występować w małżeństwie, a następnie zastosować omówione reguły.

Są jednak sprawy, w których postępowanie nie da się łatwo zaszeregować do jednej z tych kategorii, gdyż nie powstają one na tle stosunków obligacyjnych. Niezmiernie ważne jest więc stwierdzenie, że koszty postępowania, którego przedmiotem jest ubezwłasnowolnienie małżonka, ustalenie istnienia małżeństwa, ustalenie ojcostwa, zaprzeczenie ojcostwa, wydanie dziecka, unieważnienie uznania dziecka, przysposobienie dziecka, rozwiązanie przysposobienia dziecka, ograniczenie lub zawieszenie władzy rodzicielskiej, zezwolenie udzielone dziecku na zawarcie małżeństwa, ustalenie, sprostowanie lub unieważnienie aktu stanu cywilnego, zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym bez zgody współmałżonka, udzielenie zezwolenia na dokonanie czynności prawnej dotyczącej majątku osoby pozostającej pod władzą rodzicielską małżonka (małżonków) lub pod opieką czy kuratelą jednego z nich, mogą być dochodzone z majątku wspólnego oraz z majątku odrębnego małżonka lub obojga małżonków, jeśli występują oni wspólnie w charakterze strony (uczestnika) postępowania.

Na skutek prawomocnego zakończenia postępowania o unieważnienie małżeństwa, rozwód, o uznanie małżonka za zmarłego lub o stwierdzenie zgonu małżonka istniejące małżeństwo ustaje, pociągając za sobą także wygaśnięcie wspólności ustawowej⁶. Koszty mogą być wtenczas dochodzone zarówno z majątku odrębnego małżonka, który zainicjował postępowanie lub na rzecz którego wszczęto owo postępowanie, jak i z majątku, który podlegał wspólności ustawowej.⁶

⁶ Ogólne reguły odpowiedzialności po wygaśnięciu wspólności ustawowej przedstawiono w pracy L. Steckiego: *Odpowiedzialność za długi małżonków po ustaniu wspólności ustawowej*, „Nowe Prawo” 1966, nr 10, s. 1189—1206.